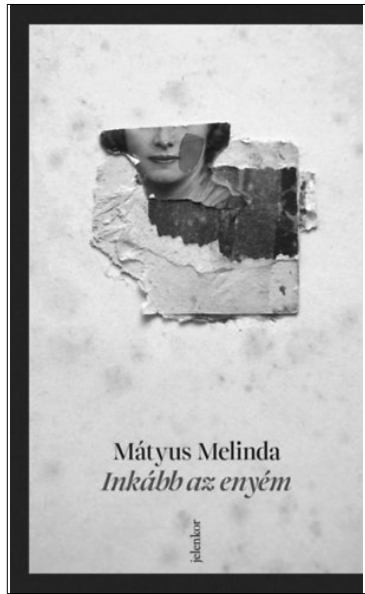

Kovács Bea

ALKALMAZOTT TEOLÓGIA, ELHARAPOTT TESTBESZÉD

Mátyus Melinda de facto első kötete 2023-ban jelent meg egy kis New York-i nyomdánál, kétnyelvű (magyar–angol) kiadásban, egy kéziratpályázat döntőseként. A fordítást – és a szöveg felterjesztését – a többszörösen díjazott, magyar irodalmat rendszeresen közvetítő Jozefina Komporaly végezte. Mielőtt recenzióink tárgyára, Mátyus új, tulajdonképpen második kötetére¹ térnék rá, két szempontból is fontosnak tartok néhány szót szólni erről a szinte láthatatlan első könyv jelenségéről.

Egyrészt Mátyus Melindát hamarabb fedezhette fel magának az amerikai – a niche irodalom iránt érdeklődő – közönség, mint a magyar nagyközönség. Mostani kötetét megjelenésének első fél évében már meleg fogadtatás övezi; az egyik vezető magyarországi kiadónál jelent meg, az irodalmi és egyházi körökben is köztisztelőnek örvendő Visky András fül-szövegével. Mátyus a Literának adott interjújában megemlíti, hogy mivel lelkésként közeledett a hazai irodalmi élethez, kapcsolatok híján a közlésre szánt szövegeit tartalmazó e-mailek többnyire válasz nélkül maradtak az erdélyi szépirodalmi lapoktól. Ezt mellőzősként, tehetségtelenségként könyvelte el akkor, fiatalon, később kiderült, hogy leveleit el sem olvasták a szerkesztők. Ez az apró részlet akár irodalomtörténeti

1 Mátyus Melinda: *Inkább az enyém*. Budapest, 2024, Jelenkor Kiadó.

jelentőséggel is bírhat, hiszen egy izgalmas és kivételes írói debütálásnak készített végül teret a kortárs szcénán.

Másrészt azok a nyelvi és narratív megoldások, amelyek az *Inkább az enyém* (Jelenkor Kiadó, 2024) című kötetben már egy magabiztos, kiforrott írói hangon szólalnak meg, már az *Életeméséletem* (Ugly Duckling Presse, 2023) sajátos, szövevényes világtéremtésében is jelen vannak. Gondolok itt a női narrátor(ok) primátusára, a leggyakrabban E/1-ben történő elbeszélésre, az erős sodrású, hol drámai, hol balladisztikus, hol egészen zenei szólamokra, a töredékes és mozaikszerű történetépítésre; az elharapott mondatok ritmusára, a kinyilatkoztatás és kimondhatatlanság mezsgyéjén egyensúlyozó tabu- és egyéb témákra. A képzőművészeti- és esztétikai érzékenység, valamint a zárt terekbe és élethelyzetekbe való szereplő-belehelyezés szintén mindkét kötetre jellemző.

Míg az *Életeméséletem* olvasása közben rendre a nagy férfi írók által megalkotott nőíró-alakok (főként Csokonai Lili, Lónyay Erzsébet *Psychéje* és Sárbogárdi Jolán) jutottak eszembe, illetve a franciául kezdetleges nyelven író, majd saját anyanyelvére visszafordított Kristóf Ágota (*Agota Kristof*), addig az *Inkább az enyém* már a nagy női történetmondók világát idézi, történelmen és generációkon átívelő, enyhén matriarchális világábrázolásukkal: Kaffka Margit, Berde Mária, Szabó Magda prózai világa elevenedett fel bennem.

Az első kötet egy nagy lélegzetvételi, monológformában megírt elbeszélést tartalmaz, amely az érzéki és szexuális tapasztalatok, valamint egy végzetes szerelem elpanaszolhatatlan történetét rögzíti. A második kötet hat elbeszélésében a korábbi, szűkebb és szorongatóbb milió kitágul: megjelenik a család, a gyülekezet, a falu vagy város kisközösségeinek mindennapos mechanikája. Így Mátyus szerzői fókuszába a nőiség, a keresztény testkép (különösen a bethánista és református hagyományok mentén), valamint a női sorsfeladatok társadalmi megítélése kerül.

Az *Inkább az enyém* elbeszéléseiben a templom belső és környező terei, a parókia, a szűkebb és tágasabb családi kör, illetve a gyülekezetben megélt hitélet búvópatakként bukkan fel. Isten jelenléte és az Istenhez való viszony, a vallás szertartásossága és az egyházi, lelkeszi hivatások (például *A kántor lánya*, *Szent Habakukk*) rutinszerűsége

között érzékenyen egyensúlyt teremt Mátyus: egyszerre képes megmutatni a templom mint szent hely, és az egyház mint munkahely sajátosságait. A kötetnyitó elbeszélésben, a narrátor kislány, Melinda közvetlen környezetében például a vallásosság és a babona mélyen összeszövődik; annyira, hogy a falusi árnyékszékben is az ördög jelenlétére gyanakszanak az őt nevelő nagymamával: „Háromszor kiáltotunk előtte, pihá, pihá, pihá, távozz tőlem, Sátán, én a Krisztusé vagyok.” (6. o.) A metafizikai kontextussal párhuzamosan a testiség megélése is fokozatosan bomlik ki a kötetben, és ugyancsak a legelejétől, szinte a vallással egy szippantással van jelen: „És ha nem eszem, akkor szarni sem kell, ez tudni való” (ugyancsak 6. o., kicsivel előtte), jelenti ki a hatéves, miután a maga gyermekmegőrzés módján, kapkodva és szégyenkezve azt is elmeséli, hogy hogy „futott be” a nadrágjába mégis.

Azonban sem a szellemi, sem a fizikai világ nem ér el a végletekig, hogy az autófikcióból pusztá önéletírás legyen, bár a hatból négy történetben megjelenik karakterként „Mátyus Melinda”. Ez az elbeszélés-fűzér nem önéletrajz, nem terápiás írás, bár lelkésznő írja, és az áthallások nem véletlenek, hanem színtiszta irodalom. Az isteni dimenzió nem válik evangélizációvá, a testiség (annak nemkívánatos és örömteli vonatkozásaiban egyaránt) nem ragad meg a posztmodern esztétikák öncélúan ironikus, alsó rezgésszintjén. Ilyen értelemben az *Inkább az enyém* kötet viszonyulásában a metamodernre oly jellemző oszcillálást fedezhetjük fel: hol magasztos, hol trágár, hol baljós, hol derűs, de mindig a hétköznapi és a vallás által megszentelt, kiszakított, isteni idő közt lavíroz. Talán ettől is annyira élő, dinamikus Mátyus szövege, mondhatni: élőbeszédszerű, mintha nem is olvasnánk, hanem mondva lenne a beszély, az olvasó csöndjében is.

A Károli-fordításból származó bibliai idézetek, az énekes- és zsoltároskönyvek kísérődallamai, a szószékről származó intelmek és a családi szabályok „breviáriuma” Mátyus szereplőinek mondandójával szervesen elvegyülnek, belesimulnak a mindennapok paraszti, keresetlen – és cenzúrázatlan – szavak pergésébe. Ez már alkalmazott teológia, itt nincs játszi magasztosság, pöffeszkedő papolás; a Drágajóisten átítat minden anyagot, az Ige szó szerint megtestesül, hit és élet, hús és lélek szimbiózisban lüktet. Mátyus hivatásából adódóan magabiztosan szövi prózájába a Szentírás textusát, de ahogy a templom is inkább hétköz-

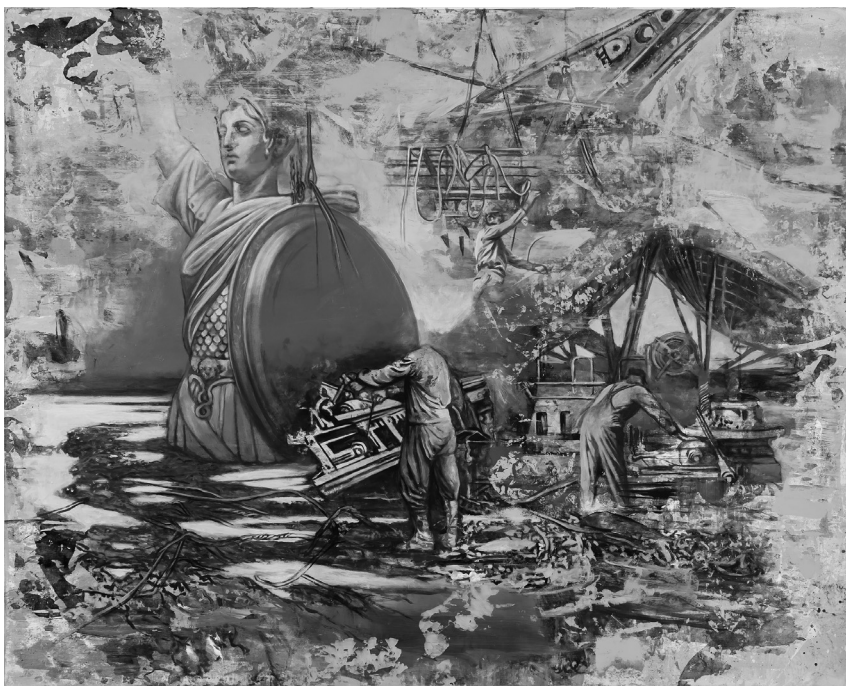
napi díszlet – gyerekek, kamaszok és szerelmesek számára különösen –, „háttérkép” lesz az apró-cseprő ügyeik végiggondolására, úgy az Evangélium idézetei is inkább patinás, gyakorlati útmutatók a főként rurális közegben, mintsem érintetlen, ünnepi alkalmakra megőrzött, drága, de kiüresedett és testidegen szavak.

Nehéz kedvencet választani a hat elbeszélés közül (kissé erőltetettnek érzem a Teremtéstörténet-párhuzamot), hiszen valamennyi szokatlan, új szegletből mutatja meg a templom köré szerveződő életet, és a protestáns katekizmus nyersességében legtöbbször csak vergődő női testeket, férfivágyakat, összefonódó életeket.

A már említett nyitószöveg, az *Apámról és Oroszországról* például azt a célt tűzi ki, hogy megtalálja a naiv és mégis szókimondó gyermeki, illetve éretlen női hangot a fizikai és szexuális abjekció elmeséléséhez. Az *Isten velünk, viszontlátásra* című elbeszélés a családi női vonal apokrif evangéliuma, amely által a bibliai történet háttérbe szoruló nőszereplői mellé „Mátyus Melinda” közvetlen felmenői is beleíródnak. A harmadik elbeszélés (*Lehull a hályog, és felszámolódom*) erotikus humora egy férfi narrátor nosztalgiamenetében kérdez rá olyan, keresztény szempontból is megkerülhetetlen kérdésekre, mint a házasság szentsége és kötelessége, a hűtlenség, és hogy mit jelent Isten és ember szerint betelve lenni az étellel. A *kántor lánya* a szívemhez legközelebb álló elbeszélés: ökumenikus és irodalmi polifónia, amelyben etnikum és felekezet, szent és világi írás (T. S. Eliot *Átokföldje* vegyül termékenyen az Igével) megfér egymás mellett, sőt hatásuk felerősödik. A *Szent Habakukk* ezt követően a koronavírus-járvány által megtizedelt lakosság tragédiájának legprózaibb részére, a temetések beütemezésére tereli a figyelmet, miközben az élet törékenységéről és a szeretet képernyőkön és maszkokon áthatoló erejéről beszél. A kötet záródarabjában a szószék boncasztallá válik, ahol a lelkész nő-„paráznánő” alkalomról alkalomra ki van téve az őt szellemi és szexuális zavarodottságában is megkövezni kívánó gyülekezetnek.

Mátyus Melinda kötete új hangot – hangokat – emel be a mindenkori magyar prózairodalomba: néha elcsukló, néha erélyes, máskor emelkedett és szenvedélyes szólamokban beszél a hústest és a benne lakozó lélek sokféle tapasztalásáról. Nemcsak a nők, különösen az egyházi szempontból ritkaságszámba menő lelkész nők fizikai tapasztalatairól,

hanem tágabb értelemben a keresztyén ember testképéről gondolkodik Mátyus – szeretettel, megértéssel, együttérzéssel. Lelkészként hihetünk neki: nincs miért megvetnünk a testet – az egyfelől isteni képmás, másfelől a testet öltött Istennel, Jézussal hoz minket közös sors-nevezőre. Mi mást is tehetnénk, mint hogy – az Efézusi levél szavaival – táplálgatjuk és ápolgatjuk azt, „miképpen az Úr is az egyházat”?

*Az istenek hisznek bennünk, 2018
(160 x 200 cm, olaj, vászon)*